

Sinds september 2004 vaart er in een van de vroegere vaarpolders van de Krimpenerwaard, de polder Stolwijk, weer een schouw die de geschiedenis (op kleine schaal) doet herleven. De schouw is als traditioneel vaartuig een nog altijd aanwezige verschijning op de wateren in Zuid-Holland en het westelijke deel van Utrecht. Er wordt nog regelmatig gevaren met buitenboordmotor, kloet en/of vaar- of weegboom. Maar nu ook een die gebruik maakt van de wind, met een sprietzeil getuigd.

Ik ben geboren en opgegroeid in een familie met (zout) varensbloed in de aderen. Mijn vader was eerste stuurman op de kustvaart, zijn broer klom op van stuurman tot kapitein kleine Handelsvaart en hun vader was tweemaal reder, waarvan eenmaal met een eigen stoomkustvaarder (s.s. *Frisia*). Van jongs af aan was ik aan boord van menig kustvaarder en heb ook een aantal reizen meegevaren. Tijdens schoolvakanties kwam ik in aanraking met de watersport.

Roeien, zeilen, zeevaart. Niet met de paplepel, maar met borden vol kreeg ik het ingegoten. We zeilden onder andere met een eigen 9,20 m. lange, gaffelgetuigde tweemast sloep met een grote boegspriet én een boegbeeld. De sloep was afkomstig van een Amerikaans passagierschip, geklonken van ijzer op een houten steven- en hekbalk (bouwjaar 1880). Ons vaargebied was meestal de Zuiderzee. Helaas liet mijn vader de sloep later verbouwen tot een motorkotter naar zijn eigen bouwplan. Hierdoor werd het een heel ander schip, maar het was nog wel mooi varen. We hebben er alle Nederlandse binnenwateren, maar ook België, Noordwest-Frankrijk en zelfs Zuidoost-Engeland mee gezien. Twee oude, vermaakte, katoenen steunzeiltjes van de zeilsloep konden aan twee masten worden gehesen om zwaar slingeren te beperken. Zeilen deden we altijd nog met een Victoriajol als bijboot, die buiten de vaarvakanties weer thuis in de polder werd gebruikt. Midden jaren negentig is deze motorsloep helaas verkocht. Vader was reeds lang overleden en de kosten werden te hoog. Ik bewaar er hele fijne herinneringen aan. In mijn verlof heb ik er jarenlang nog alleen mee gevaren (ik voer inmiddels als scheepsgezel Civiele Dienst wereldwijd bij Shell Tankers BV, Rotterdam). Zuiderzee, het Wad, Zuid-Hollandse en Zeeuwse Stromen, het gehele Nederlandse kustgebied en de grote rivieren waren mijn favoriete vaargebieden.

Begin jaren tachtig werd de bijboot verkocht en kocht ik een nieuw vurenhouten visschouwtje. Hiermee werd heel wat gekloet in de polder. Dit kloeten, alsmede bomen en wegen, leerden wij van jongs af aan van vriendjes uit onze omgeving, wiens vaders boeren waren en waar schouwen bij de boerderij lagen. Deze varieerden van melkschouwtje tot grote mestschouw. In 1995 heb ik mijn 4,5 m. schouwtje gesloopt, omdat ze 'op' was. Er kwam een nieuwe voor terug. Een in Oregon uitgevoerd en zo'n 5,5 m. lang bij een dikke meter breedte.

Door zijn iets grotere lengte en zwaarder gewicht is het een heel fijn te kloeten vaartuig. We gebruikten het scheepje, net als vroe-

De auteur met zijn zeilschouw. Foto Pim Mui, Gouda

Schouw in de

doet historie herleven
Krimpenerwaard

ger, om te vissen (met fuiken), het afvoeren van tuinafval, maaisel en takkenbossen (voor in beschoeiingen), het opvissen van drijfthout uit hoofdwatergangen (voor de kachel) en uiteraard voor het maken van vaartochten.

NIEUWE STAP

Sinds een jaar of vier word ik door langdurige ziekte gedwongen tot het maken van heel kleine tochtjes omdat het kloeten te veel inspanning vergt. Ik moest uitkijken naar een andere vorm van varen. Met een buitenboordmotor varen vind ik helemaal niks. Het is hier (gelukkig) niet meer toegestaan en het is al helemaal niet origineel. Vroeger dacht ik wel eens dat zeilen met schouwen toch moest kunnen. Door mijn kijk op rond- en platbodemschepen en ervaring eertijds opgedaan met het zeilen met tjalken, IJsselaken en Giethoornse punters, borrelde dit idee weer op. Ik zat langdurig thuis en had tijd zat om het een en ander uit te denken en uit te voeren.

Hierbij had ik veel steun aan het schitterende boekwerkje Schouwen en Aken, een verdwijnend beeld in de polders, door Walter van Zijderveld. Zeer gedetailleerd en goed beschrijvend bouwen, gebruik van schouwen en aken (en aanverwante scheepstypen) in de Krimpener-, Lopiker- en Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden. Het is een inmiddels uitverkochte uitgave van de Stichting Publicaties Alblasserwaard en Vijfheerenlanden (1996).

Een van de hoofdredenen: er viel veel meer over de zogenaamde Boerenschouw te schrijven, dan wat Coen van Oostrom vermeldde in zijn boek Ronde- en Platbodems (1988). In Schouwen en Aken gaat een gedeelte over voortbeweging van deze vaartuigen, met daarin een hoofdstukje Zeilen met schouwen. Het gebeurde vroeger dus wel degelijk, het kon toen, dan moest het nu toch ook kunnen?

Een aantal vooroorlogse foto's en tekeningen en een foto van net na de oorlog completeren dit hoofdstuk. Een eenvoudig getuigd, ongestaagd mastje met sprietzeil in een mastdoft en mastvoetsteun geplaatst en een roerriem voor besturing. Alles was zo weer uit te nemen om de schouw origineel als open boot voor allerlei werk in te zetten. Hiervan kon ik wel wat gebruiken, maar ook niet alles. Ik wilde het degelijker en uitvoeriger, maar alles moest ook totaal te verwijderen zijn. Dat werd denkwerk en kijken hoe onderdelen bij grote en kleine, verschillende platbodems uitgevoerd zijn.

Uiteindelijk was ik er uit. De schouwen in het boekje leverden alleen voor de wind vrij goed zeilende boten op, hooguit verbeterd door het aanbrengen van een scheg onder de kont. Er staat ook in beschreven dat iemand uit Ouderkerk aan de IJssel rond 1956 met een 4,5 m. schouwje voer, met zijwaardjes, een aangehangen roertje, gaffelgrootzeil en fok. Bij gebrek aan breed water was laveren onmogelijk, zeilen met halve wind en voor-de-wind ging wel. Een foto staat hier niet van in het boek, maar een voorstelling kan ik me er wel van maken. In een oud fotoboek van mijn vader zeilt hij in zijn jeugd met een kano op de Vliet bij Voor-schoten. Dit was voordat hij overstapte op Valken en BM-ers. Als hij het daarmee kon, dan kan ik dat ook. Aldus geschiedde.

ZEILENDE SCHOUW

De boorden zijn verhoogd met 13 cm. boeisel en extra spantjes, een houten klamp aan binnenkant boeisel voor boutdoorvoer zij-

zwaarden, een mastdoft die vastgebout zit aan twee klampen (de doft kan er dus uit, terwijl de klampen vast aan binnenkant boord/boeisel blijven). Een mastvoetplaat met gat blijft vast op de bodem van de schouw. Achterin zit een bankje dat simpel geklemd zit binnen de schuinstaande boorden. Een nieuw grenen rondhout (3 cm dik) als mastje en een even dikke oude pikhaakstok als spriet (Amerikaans grenen, van de vroegere zeilsloep). Onder aan de mast, niet hangend in een lus, maar met een gietijzeren roeidol in de spriet als mastklauw, hangt de spriet met dik koperdraad in een haakje. Het van de zeilsloep afkomstig bezaan-zeil heb ik vernaaid tot bruikbare afmetingen, compleet met rakbandjes met kralen rond de mast. Alles was nog in prima staat: wie wat bewaart, heeft wat.

Sinds september 2004 heb ik heel wat gezeild, het gaat zo gezegd als een speer. Kilometers lange tochten kan ik hier maken. Na eerst gestuurd te hebben met een riem op een pen, vaar ik sinds maart vorig jaar met een aangehangen roerblad. De schouw moest toch de wal op, kon ik meteen een korte scheg onder de kont maken, met daarin twee ogen (en een in de kopse achterkant) voor de ophanging van het roerblad. Ook de zwaarden verplaatste ik iets naar voren en er werd een helmstok uit een balkje gemaakt. Later paste ik het roertje verder aan; het werd langer en dieper. Uiteindelijk is alles uit mijn hoofd en op het oog gemaakt, hoewel ik helemaal geen timmerman ben. Zo heb ik een vaartuigje verkregen waarmee, net als vroeger, alles te doen is, maar waarmee door plaatsing van voornoemde losse onderdelen een leuk, Oudhollands aandoend vaartuigje de streekgeschiedenis na zo'n vijftig tot zestig jaar doet herleven. Met zowaar de goede als de slechte zeileigenschappen van zowel de Giethoornse punter als de Zalmschouwen van de grote rivieren. Hoog aan de wind zeilen is niets, tenzij er een doorstaande wind staat. Aan-de-wind gaat prima. Voor-de-wind, met een stijve bries gaat het lekker hard. De zwaarden doen

De schouw vol takkenbossen wordt met de kloet voortbewogen.

De constructie van de mastdoft. Goed is te zien hoe de spriet met aangebindselde roeidol aan het ijzerdraadje hangt. Het boord is bij de zwaardjes versterkt.

hun werk, maar als de wind wegvalt verlijer ik wel. De schouw luistert goed naar het roertje. Gelukkig heb ik hier veel brede watergangen en grote veenputten (kleine turfwinningplasjes), waardoor kruisen tegen de wind goed mogelijk is. Met een zelfgemaakte rode wimpel aan het uiteinde van de spriet, trek ik veel bekijks, vooral zeilend op een oude turfvaart langs een provinciale weg. Menig automobilist rijdt bijna van de weg of op een tegenligger, luid claxonnerend en zwaaiend. Intussen vaar ik met een nieuwe mast, omdat de vorige tijdens buig weer net boven de doft is afgebroken. De hele boel zeilde ik overboord! Maar zo verken je je grenzen en het kan in de polder geen kwaad.

Al het verwerkte hout is sloophout, maar wel eerste klas, oud, keihard ingedroogd grenen en vuren, afkomstig uit een 100 jaar oud gesloopt dak van het huis van de buren. De verbindingen zijn allemaal geschroefd, het ijzerbeslag is zowel geschroefd als genageld en alles is vier maal in de Stockholmer teer gezet (gelukkig nog steeds verkrijgbaar).

Tekst en foto's: J. Jager

De zwaardjes, aan de buitenzijde versterkt met beslag.